

Az amerikai bázis bővítése és tengerentúli terjeszkedés

Vessünk most egy futó pillantást bizonyos más kisegítő erőkre, melyek fokozták a tempót az amerikai hazai bázison. Ezután a Miller-mozgalom mind figyelemre méltóbb tengerentúlra, más földrészekre és a tengerek szigetei felé irányuló terjeszkedésével fogunk foglalkozni – szó szerint a föld legtávolabbi határáig terjedően. Ami pedig 1842-ben az advent hivatásszerű hírnökeinek számát illeti Josiah Litch a konzervatív millerita vezető kijelentette:

„Jelenleg talán öt-hatszázan vannak az Egyesült Államokban az evangélium lelkeszei, akik többé-kevésbé hirdetik Krisztus gyorsan közelgő második eljövételének tanát, és sokan vannak, akik teljesen erre a munkára szentelték életüket. A tanítás nagyobb haladást ért el az utolsó négy hónapban, mint az összes korábbi időben.”¹

1844 márciusában L. D. Fleming társszerkesztő ezt a csodálatos kijelentést tette a mozgalom növekedéséről „Kb. 1.500 – 2.000 előadó van a munka mezején, hirdetve 'Isten országának elközelgését', ezért 'bánjátok meg bűneiteket!'”²

Az eredmény egy életerős mozgalom volt, ami több százezer embert vonzott, szimpatizálva a premillennizmus tanával és eltávolodva a postmillennista felfogástól, amely eddig uralkodott.

I. „Keresztény” folyóiratok a millerizmus szószólóivá válnak

A *Christian Herald and Journal*-t, a Keresztény Kapcsolat keleti szervezetének vezető újságját a New Hampshire-i Exeterben jelentették meg, egyik szerkesztője PHILEMON R. RUSSELL volt. **(700)** A *Christian Palladium*-t, egy hasonló újságot a New York-i Union Mills adta ki, amit az energikus Joseph Marsh szerkesztett. Ez a két szerkesztő, Miller és korábbi munkatársai erőteljes támogatásával kb. ugyanabban az időben kezdett mélyen érdeklődni a premillennizmus tanítása iránt. Mindkét folyóirat kedvező befolyást gyakorolt a Keresztény Kapcsolat tagságára.

Először kövessük nyomon a (*Christian Herald*) *Keresztény Hírnököt*. Az 1839. április 4-ei kiadásától kezdve fokozatosan nagyobb erővel hangsúlyozta a próféciaát és az „utolsó időt”. Timothy Cole, Lorenzo D. Fleming, David Millard és Henry Plummer neve szerepel gyakran a hasábjain.

Harriet Livermore volt az egyik munkatársa, és alkalmanként Joseph Wolffról is említést tesz. Joshua V. Himes is ír néha. A millenniumról és az alámerítkezésről vannak benne viták. És Wesley-nek az ítélet napjáról szóló drámai kijelentését is reprodukálták – ebben az időben egyre inkább reklámszerűvé kezd válni a hangja, majdnem szenzációs vagy teátrális.

Majd Millernek a New Hampshire-i Exeter-ben novemberben tartott előadásairól ír, amikor először találkozott Himes-szal, továbbá Miller előadásainak Timothy Cole általi méltatásáról is.³ Egy teljes számot – az 1839. december 5-eit – töltöttek meg „az idők jeleivel” Törökország kiszáradására vonatkozóan a hatodik pecsét alatt, és a vele összefüggő eseményekről. Ezt követően, a december 12-i számtól kezdve, Russel társszerkesztő tizenöt egymást követő számban egy cikksorozatot indít el a második adventről, jórészt Miller *Előadásaira* alapozva – megmagyarázva a Dániel 2. fejezetet, majd a 7. fejezetet a kis szarvval, mint a pápasággal; ezt követően az 1260 évet 538-tól 1798-ig terjedően; és azután a török jaj trombita 391 esztendejét, ami 1840-ben végződik. (Az 1840. február 6-i szám Miller *Előadásainak* egy új kiadását reklámozta).

Ezt követően Russel megmagyarázza a 2300 évet, ami Kr.e. 457-től 1843-ig terjed, vagy lehetséges, hogy 1847-ig.⁴ David Millard főszerkesztő (**701**) is dicsérte Miller összejöveleteit, melyek az ő saját Portsmouth-i gyülekezetében akkor voltak folyamatban. És L. D. Fleming kijelenti, hogy Portland-ben a Casco Street-i Keresztény gyülekezetben a Miller által régebben megindított ébredés még mindig gyümölcsöket terem. Dániel P. Pike ír a világ végéről, és Russel folytatja sorozatát most a Dániel 11-12. fejezetről – az 508-tól 1798-ig terjedő 1290 évvel foglalkozik, az 1335 évvel, mely 508-1843-ig tart, megismételve, hogy az 1260 év 538-tól 1798-ig terjed, és hogy az első feltámadás valóságos lesz. Majd március 5-én Russel a Jubileumi év évfordulóját, vagyis a 2450 évet, ami Kr.e. 607-től Kr.u. 1843-ig terjed, és Miller számításait idézi a hét időről, vagyis a 2520 évről, Kr.e. 677-től Kr.u. 1843-ig. Az idők jeleire térve megemlíti a megnövekedett tudást, a gazdagságot, béke és biztonságot, gúnyolódókat, szerencsétlenségeket és a pápaság újjáéledését. Ezt követik az első eljöveteletről szóló jövendölések, a 70 hétről a megadott idő szerint Kr. e. 457-től Kr.u. 33-ig.⁵

Ezután Russel a jaj trombitákat fejtegeti – a 150 év 1299-től 1449-ig, és a 391 év 1448-tól 1839-ig (Miller korábbi keltezése), vagy 1449-től 1840-ig tart (Litch későbbi számítása). A hét pohár közül az utolsó a pápai „fenevadra” töltik ki, a hatodikat pedig az eufráteszi törökökre. Russel az 1840. április 16-

i számban fejezi be az adventről szóló szerkesztői sorozatát. Néhány részletkérdéssel szembeni fenntartással határozottan kitart Miller alapvető álláspontja mellett. Ezek megtárgyalásának természetesen mélységes hatása volt a Keresztény Kapcsolat lelkészeinek a gondolkodására, és a gyülekezetben a laikus tagokra is.

Különböző emberek kezdik most beküldeni a *Christian Herald* szerkesztőségébe az adventtel és a próféciákkal kapcsolatos nézeteiket. Megjelentet egy cikksorozatot a második adventről a kongregacionalista Henry Jones-tól.⁶ Őszinte örömmel jelentik be az 1840 októberében Bostonban tartandó első Millerita Általános Konferenciát, felsorolva a témát, és bejelentik, hogy George Storrs kilépett a metodista lelkészi szolgálatból. Ezt követi **(702)** a New Hampshire-i Newton-ban tartott nevezetes Rockingham-i Keresztény Konferencia a közeli második adventről hozott határozataival, helyeselve a kutatásra irányuló elvet, javasolva a millerita *Idők Jelei* megjelentetését és támogatja a *Christian Herald* által a második advent üzenetének a legutóbbi hangsúlyos hirdetését. A Maine állambeli Newport-ban októberben tartott Keleti Konferencia megkérdőjelezi a zsidók visszatérésének tantételét, és három-hasábos jelentést közöl a Miller-mozgalom Bostonban tartott Első Általános Konferenciájáról.⁷

December 3-án Russel vezércikkben ír Krisztus eljövételének módjáról – személyesen, testileg, láthatóan, a felhőkben, az Ő angyalaival, az utolsó trombita idején. Terjedelmes és dicsérő közleményt jelentetett meg a *Report* a Bostonban tartott Első millerita Általános Konferenciáról. De míg Millard főszerkesztő dicséri az értekezletről szóló jelentést, bírálja Litch álláspontját a Szentháromságról, - mivel a keresztények Szentháromság-ellenesek voltak.⁸ Miller életéről és nézeteiről újra kedvezően írnak, több hasonló természetű, kevésbé fontos újságcikkkel együtt. Így érünk el 1840 júniusához. Nem csoda tehát, hogy a keresztény egyháztagoknak és lelkészeknek erős befolyása volt a millennium előtti elvekhez és a millerita álláspontokhoz ragaszkodók soraira. Ilyen egyedülálló támogató magatartás adott igazi lendületet ennek a kialakuló mozgalomnak. Természetes, hogy Russel maga is rövidesen csatlakozott a Miller-mozgalomhoz.⁹

II. A „Palladium” szerkesztője meggyőződéséért feladja állását

De ez még nem minden. A *Cristian Herald* története nemcsak méltó párja volt, hanem felül is múlta a *Christian Palladium*-ot, **(703)** melyet JOSEPH MARSH¹⁰ által a New York-i Union Mills szerkesztett. Himes, Fleming, Henry

Grew és Henry Dana Ward is megtalálhatók a közreműködők körében, hangoztatva a második adventet és az utolsó idők jeleit.¹¹ Miller maga is hozzájárult egy cikkel a profétikus számokhoz, és melegen dicsérik a millerita *Sign of Times*-t. Sok vita volt a premillennizmusról, és Fleming hatásosan bírálja Simon Clough-t, a postmillennizmusért. Júliusban és augusztusban Clough támadja Millernek a 2300 évről kialakított álláspontját, csak napoknak tekinti azt, és összefüggésbe hozza Antiochus Epiphanes-sel. Majd Deacon Grew bírálja David Campbell-t.

Rövid időn belül a *Palladium* élénk viták fórumává vált, néha csípősen válaszol, élesen kifogásolja a millerita álláspontok reklámozását. Litch könyvét, a *Prophetic Expositions (Prófécia magyarázatok)* alaposan ismertette. Fleming beszámolója az óriási Newark-i millerita sátor-összejövetelről. Majd Marsh ír egy erélyes szerkesztői cikket „Világ vége 1843-ban” címmel.¹² A metodista Litch ír a zsidó nemzet helyreállításáról, és Fleming a profécia szépségéről, Miller hozzájárulásával a Máté 24. fejezetéről. Marsh határozottan kiáll Millerék álláspontja mellett, mialatt Badger támadja őket, és Marsh visszaválaszol nekik. Közben Sonthard válaszol Hatfield Antiochus Epiphanesről írt cikkére.

Fokozódó hevességgel vitáznak az eljövételről. Cole az 1843. év mellett foglal állást írásában, mások ellene vannak. Ténylegesen érezhető a feszültség, ami megtölti az újságok lapjait. Néha dörög az ég, és csapkodnak villámok. Marsh szerkesztő kiállása valóságos forradalmat váltott ki. Fleming az angliai Ph. Homan négy érvelését és bizonyítékait idézi az **(704)** az 1843-1844 év csúcstelenségéről.¹³ Peavey bírálja Hervey-t, és védelmezi a millerita magyarázatot. A szerkesztő nyilvánosan bejelenti saját álláspontját a második adventről. A nap és hold elsötétedését 1780-ban, és az 1833. évi csillaghullást, Máté 24. szerint kifejezetten az idők jeleinek magyarázták.¹⁴

Elkerülhetetlen, hogy visszaéléssel vádolják Marsh-t, hogy a *Palladium*-ot a millerizmus propagálása érdekében használja. De nem érzi magát bűnösnek, és a későbbiekben sok helyet biztosít a vezércikkekben ezen bírálatok megválaszolására.¹⁵ Van egy idézet a Litch *Philadelphia Alarm (Philadelphiai Riadó)-jából*, Edward Kingre hivatkozva az 1260 évet illetően, ami 538-tól 1798-ig terjed, és egy másik, a Henry Jones által szerkesztett New York City-i *Second Advent Witness*-ből a Szentély megtisztításáról. Ekkor kerül előtérbe az a kérdés, hogy Marsh mint a *Palladium* szerkesztője folytassa-e a lap szerkesztését, és szerkesztőként ezt mondja:

„Ha (a *Christian Palladium*) az Igazság tántoríthatatlan hírnökeként folytatódik, akkor szerkesztőként a helyünkön maradunk; de ha másként lesz, elvárhatják lemondásunkat.”¹⁶

Marsh továbbra is állhatatosan támogatja a New York City-i *Midnight Cry* (*Éjjeli kiáltás*)-t, és a *Last Warning* (*Utolsó Figyelmeztetés*)-t, a New York állambeli Rochester-i L. D. Fleming által szerkesztett *Glad Tidings of the Kingdom at Hand* (*Közelgő Királyság Örömhíre*)-t. Marsh újra kifejezi az „1843” évről való meggyőződését, válaszol az ellenvetésekre, megvizsgálja Campbell álláspontját, és a Dániel 2. és 7. fejezet vázlatpróféciáit történelmi vonalon magyarázza. Az 1843. október 18-i szám az utolsó, melynek ő a felelős szerkesztője. November 1-jén levették nevét a szerkesztői kártyáról. Hivatalos megjegyzésben közölték, hogy Marsh lemondta állását, és ezt elfogadták. Megszabadulva állásától, Marsh most teljes szívvel a millerita erőkhöz csatlakozott, mely erők mind számban, mind rátermett új tagokkal gyorsan gyarapodtak

Ilyenformán érzékelhetjük az új mozgalom növekvő nehézségeit **(705)**, és a személyes emberi érdeklődés szívdobbanását, amint a folyóirat hasábjain nyilvánosan újra megjelenik. Kendőzetlenül tárja fel komoly emberek ezreinek küzdelmét és a válság óráját, akik közül némelyek előkelő helyet foglaltak el saját vallási és társadalmi körükben, de akik szakítottak azokkal. Az advent-mozgalom üteme élesen fokozódott.

III. Színes bőrű lelkészek csatlakoznak az advent hirdetéséhez

A millerita lelkészek csoportjának egyik szokatlan alakja CHARLES BOWLES, egy színes bőrű lelkész volt (1810-1843 között működött). Bostonban született, apja afrikai szolga, anyja a híres amerikai Morgan ezredes lánya volt. Bowles még csak 14 éves, amikor belépett a hadseregbe, és tisztiszolga lett. Megtérésekor csatlakozott a Kálvinista Baptistákhoz. Bár hivatásának érezte a lelkészi pályát, Jónáshoz hasonlóan mégis egy időre tengerre szállt. De 1816-ban a Vermont-i Szabad Akaratot Hirdető Baptisták szolgálatába lépett, ahol 150-en tértek meg munkája nyomán, és 90 tagú gyülekezetet alapított. Ezután rövidesen felszentelték. Bár gyakran keserű ellenállásba ütközött bőrének színe miatt, és tény, hogy nagy fehér gyülekezeteknek hirdette az Igét, mégis eredményes evangélista lett. Ő volt a milleriták irányadó prófécia-magyarázója.

Egy alkalommal, mialatt prédikált, azzal fenyegették, hogy bedobják a tóba, de ő olyan erővel folytatta a megkezdett prédikációt, hogy kínzói közül sokan megtértek, amint összegyűltek, hogy jelen legyenek és megnézzék a tervezett keresztséget. Bowles Atya – ahogyan gyakran szólították tiszteletreméltó kora miatt – hasznos eszközként szolgált sok gyülekezet felépítésénél és negyedévenként különböző összejövetel

megszervezésénél, egészen 1843-ig, az utolsó prédikációját február 5-én mondta el. Nagy tömeg gyűlt össze márciusban a temetési istentiszteleten.

John W. Lewis, a Rhode Island-i Providence lelkésze is színes bőrű millerita lelkész volt.

(706)

IV. Nők beszélnek el az advent történetét

A második advent nyilvános hírnökeinek figyelemre méltó listáján számos női prédikátor is szerepelt. Ezek közül az egyik – a New York állambeli Smithville-i Olive Maria Rice, aki gyakran beszélt iskolákban és ébredési összejöveteleken, hatásosan hirdetve az Igét 1.000-1.400 fős közönségnek.¹⁷ Ott találjuk Mrs. Stoddard-t (szül: Hersey), Miss Seymore-t, Miss Spence-t, Miss Emily C. Clemons-t, aki előzőleg tanár és igazgató volt Rochesterben¹⁸ (mint már említettük), Sarah J. Paine-t és Mrs. Clorinda Minor-t, aki beszámolt az 1844. februári Philadelphia-i konferenciáról. Az utóbbi cikkek a *Midnight Cry*-ban jelentek meg a szerkesztői oldalon, a nevük kezdőbetűivel. Ő is tehetséges volt, mint költőnő, de ügyesen tárgyalt tanbeli, próféciai és kronológiai kérdéseket.¹⁹ Beszéljünk kicsit részletesebben Mrs. Stoddard-ról.²⁰

1842-ben az Üdvözítő közeli eljövételének üzenete eljutott hozzá, és azonnal tanítani is kezdte azt. Az újságírók is felfigyeltek rá, és az újságok kiadták tanulmányait, ami abban az időben a legszokatlanabb jelenség volt. Ennek az lett az eredménye, hogy az előadótermek zsúfolásig megteltek lelkes hallgatókkal. Hat hónapig folyamatosan tanított New York központjában minden este és vasárnaponként háromszor. Miután férjhez ment Stoddardhoz, férjével együtt folytatta az eljövendő királyság örömhírének hirdetését. És amikor egészsége megromlott, akkor is számos állam területén folytatta az Igehirdetést. Több lelkész is volt a megtértek között.²¹ Tehát a női tanítók egy egyedülálló területet töltöttek be a Miller-mozgalomban, és hatásos eszközök voltak azok elérésében, akik saját nemükhöz tartoztak.

(707)

V. A női írások támogatnak és oltalmaznak

A 24 oldalas *Advent Message to the Daughters of Zion (Adventi Üzenet Sion leányainak)* című újság első száma 1844 májusában, éppen a tavaszi csaldódás után jelent meg. Rövid cikkeket és néhány verset tartalmazott,

bemutatta az adventizmus lényegét egyszerűsített, rövidített formában, hogy a női olvasók számára különleges vonzó hatást gyakoroljon. A prófécia életbevágóan fontos volt, különös tekintettel arra, hogy a nőknek különleges helye volt a figyelmeztetés és könyörgés munkájában. A történelemhez folyamodott segítségért, mivel az nagy szerepet játszott ebben. Ezt a folyóiratot Mrs. Minor és Miss Emily Clemons zseniális vezetők adták ki. Itt következik egy vers a nem túlságosan gyakori triplet (háromsoros) formában, prófétikus mellézköngével:

„Egyik lábával a földön, másikkal a tengeren állva
Látjuk a hatalmas hírnököt,
Amint kiadja parancsát.

„Látjuk Őt, amint karját az ég felé nyújtja -
Esküszik, hogy az idő hamarosan elmúlik,
Felhangzik az 'Éjféli Kiáltás.'

„'Hangja, mint amikor az oroszlán ordít.'
Tengerparttól tengerpartig remeg a föld
Visszhangozva, *'Idő többé nem léssen!'*

„Adjatok az Istennek dicsőséget! 'Féljétek Őt!
Íme! közel az ítélet órája;
'Siet, és hamarosan megjelenik.'

„Övezd fel magad az evangélium fegyverzetével,
Vigyázz és imádkozz – higgy
az angyal szavának, hallgasd őt.

„'Sziklák és hegyek, esetek ránk!'
Szegény bűnösök, hamarosan így fogtok kiáltani,
amikor semmivé foszlik minden reményetek:

„Amikor a bosszúállás felhője leereszkedik,
- Ki az, óh! aki várhatja azt az órát --
Menthetetlen vagy a Megváltó hatalma nélkül?

„Védő szárnyad alatt
Akkor, Úr Jézus rejts el minket -
Így tudjuk a te napodat elviselni.”²²

(708) A nők részvételének még egy másik bizonyítéka egy 1842-es röpirat ami „egy Nőtől” aláírással *A Voice in New Hampshire (Új Hampshirei Hang)* címen jelent meg. A kiadó bevezetőjében megállapítja, hogy a szerző egy nő, aki ismeretlen kíván maradni. Éles, jól indokolt az írás, és mindent elsöprő logikával dönti meg a Miller elleni támadásokat, becsületére válik a női

társadalomnak, és eredményesen megvédi a próféciaírókról szóló millerita tanításokat. Tagadhatatlanul az a benyomás, hogy a mozgalom rendkívüli értelmes, kiegyensúlyozott és vallásos férfiakat és nőket vonzott. Miller és munkatársai nem szűkölködtek jó képességű védelmezőkben. Van még egy kevésbé ismert támogató is.

VI. Hervey - tárgyalja a két adventet és a próféciaikat

N. HERVEY felszentelt laikus egyháztag volt, egy bostoni cipésmester. Értekezésében a két adventről írt, és aprólékosan tárgyalja az első adventre vonatkozó próféciaikat – Krisztus testtévéálását, születésének helyét és körülményeit, az Őt ért bántalmazásokat, szenvedéseit, halálát és feltámadását, mennybemenetelét és főpapi szolgálatát odafenn a mennyben. Majd azonos módon folytatja az eljárást Krisztus második adventjével, az azt követő körülményekkel és eseményekkel, mint mindennek a csúcspontjával kapcsolatban.²³

Majd hozzáfog Dániel látomásaihoz, felvázolja Dániel 2. 7. és 8. fejezet vázlatpróféciait – az egymást követő világbirodalmakat, Róma 10 részre osztását, a herulok, vandálok és osztrogótok kitépését, hogy készítsék a pápai uralkodás útját. Bizonyítékként Cuninghame-t idézte felsorolva a reformáció, a reformáció utáni és a modern értelmezők listáját - Luther, Jevell, Knox, Mede, Brightman, Cressener, Whiston, Newton, Lowth, More, Jurieu, Pyle, Fleming.²⁴ Valóban figyelemre méltó még a laikus írók azonos szintű jártassága a múlt ezen nagy értelmezőivel kapcsolatban.

Az 1260 évre bizonyíték – mind Dánielnél, mind a Jelenésekben a megadott 538-tól 1798-ig terjedő időszak, hasonlóképpen az 1290, 1335 és 2300 éves időszakokra is. Az 533-538 kezdő dátum, **(709)** és az 1793-1798 időszakot záró évek részletezve vannak. A XIX. századi Angol Advent Ébredés modern írói közötti jártasságát bizonyítja, ahogy Habershon-t és Cox-ot hosszan idézi. Ilyen volt ezen laikus író nyilvános bemutatása, amit széles körben újranyomtattak Angliában is.

VII. Mint a kavargó őszi levelek

A dátum nélküli egylapos, 5 x 8 hüvelyk nagyságú, mindkét oldalán nyomtatott, és a bostoni Himes által kiadott „Words of Warning” („Figyelmeztető Szavak”) százezer számra került forgalomba. A fő üzenet mellett, mind a négy oldalon egyforma dupla margók voltak. Ezen margókon belül összeillő kérdéspárok voltak, ilyenek pl., „Olvasó, ezeket az elveket

meg lehet-e cáfolni” vele szemben: „Ha nem tudják, a Bíró az ajtó előtt áll”. Vagy néha két kiegészítő volt a Szentírásból. Ugyanez volt a túloldalon, ahol négy másik hasonló izgalmas kérdés jelent meg a margók között. Például a „Kis Szarvról” az olvasó megállapítja, "ez a Szarv a protestáns világ véleménye szerint a pápaság”, vele szemben a megfelelő sorban, „Az összes irányadó protestáns értelmező azonosul ezzel a véleménnyel”. Néha hatásos vers jelenik meg a szöveg másik oldalán, mint pl.: „Mennyi az idő?” Itt van egy válasszorosozat egy középkorú férfitől, haldokló bűnöstől, és elveszett lélektől, mely szerint -

„Végül magát a vén Időt kérdeztem,
De ő csak elszállt mellettem;
Hintója egy felhő volt, a láthatatlan szellő,
Hangtalan paripái, melyek nem hagytak nyomot maguk mögött

„Megkérdeztem a hatalmas angyalt, aki
Egyik lábával a tengeren, másikkal a szilárd földön állt;
'Az egekre' – kiáltotta – 'Esküszöm, a titoknak vége!
Idő volt' – mondta – 'de idő többé nem lesz!'"

Van még egy szemben álló kérdés pár: „Megvizsgáltad-e már az összefüggést Dániel 8. és 9. fejezet között?” „Megcáfolhatod-e az összefüggést? Ha nem, a látomás vége elközelgett”. Vagy, az *Utolsó idő gúnyolódóiról*, a széljegyzetben van, **(710)** „Nem akarták megfogadni tanácsomat: Megvetették összes feddésemet”, és vele szemben, „Én is nevetni fogok csapásaidon: Kigúnyollak, amikor rettegés jön rátok”. Talán minden másnál jobban az újságok címei engednek bepillantást a legkevésbé költséges százezres példányszámú millerita irodalom felosztásába. A következő 31 tartozik a sorozatba:

1. Alapvető elvek, melyekre a második advent ügye alapult
2. Próféti idők
3. Jövendölés a feltört pecsétéről
4. Dániel 7. fejezet kis szarva – Nem Néró, hanem a pápaság (a preterizmussal szemben)
5. Dániel 8. kis szarva – nem Antiochus, hanem Róma (futurizmussal szemben)
6. Krisztus eljövetele az ajtó előtt
7. Az utolsó idők gúnyolódói
8. Kötelességünk az idővel szemben
9. Krisztus második eljövetele az ajtó előtt
10. Az Emberfiának eljövetele

11. A nagy nap
12. Az a nap lesz a szétválasztás napja
13. Készülj találkozni Isteneddel
14. A sóhajtozó természet reménysége
15. Isten gyermekeinek reménysége
16. A szenvedő egyház reménye
17. Az idők jelei
18. Ki az, aki nem törekszik arra, hogy megtartsa koronáját?
19. Milyen szörnyű lesz találkozni haragvó Istenünkkel?
20. A szakadás
21. Modern igehirdetés
22. A prófécia alkalmazása
23. Felhívás az ítéletre
24. Mi céllal jelentette ki magát az Isten Fia?
25. Krisztus jön, mint Megváltó és Bosszúálló
26. Hol tartunk a jövődölések időrendjében?
27. Az idők bizonytalansága vigyázásra készítet.
28. Az utolsó napok
29. Krisztus megjelenésének közelsége, mint egy riadó az egyháznak
30. Krisztus megjelenése utáni sóvárgás
31. A testi Izrael szó szerinti összegyűjtése
32. Az idő vége
33. Nabukodonozor álma Dániel 2:11-31.
34. Dániel álma (7:2-14.)
35. Az idő magyarázata (Dániel 7:1-13.)
36. Az idő magyarázata (Dániel 9.)

(711) A figyelmeztetés, oktatás és felhívás ezen tömör üzeneteit - rövid, érdekes és olykor irodalmi kis gyöngyszemeket képezve - úgy szórták szét, mint az ősz kavargó leveleit. A milleriták szemlátomást minden ismert eszközt felhasználtak a „világ figyelmeztetésére”, mind erőteljesebben sürgetve őket.

A magánúton kiadott, független könyvek - mint pl. a Massachusetts állambeli Lowell-i L. E. Lincoln által kiadott *Disquisitions on the Pophecies of Daniel* (Vizsgálódás a Dánieli próféciákról) (168. oldal – 5 fejezet és egy függelék); vagy *A Synopsis of the Views of Those Who Look for the Lord Jesus Christ in 1843* (Azok nézeteinek áttekintése, akik 1843-ban várják az Úr Jézus

Krisztust) (108 oldal – 10. fejezet), az Ashburnham-i H. B. Skinner-től; - hatásosan adták elő az adventisták által az időről megfogalmazott véleményt, bár nem Himes által és a kialakult csatornákon tették közzé. Ezeket a kevésbé ismert műveket is meggyőző érvelés és óvatos kifejezés jellemzi, nagyrészt a helyi forgalomban jelentek meg. Ha megvizsgáljuk a különböző értekezések százait, kicsiket-nagyokat, könyveket, füzeteket, rölapokat, hirdetéseket, valamint a több mint egy tucat folyóiratot - napi, heti, havi, kéthavi és negyedévi - az embert lenyűgözte a tárgykor tisztasága, a terjesztés szervezettsége, és a tartalom magas színvonala. A szó szoros értelmében betakarták nyomtatott üzenetükkel az országot. Nem csoda, hogy akkora megmozdulást idéztek elő. Szó szerint „megrázták a nemzetet”, hogy gyakori kifejezésükkel éljünk. Tekintsünk ezt követően a tengeren túlra, a milleriták más országokba való behatolására.

VIII. A föld végső határáig terjed a mozgalom terjeszkedése

Nem mindennapi a világos millerita tanítás és befolyás valóban bámulatba ejtő terjedése a földgolyó mind a négy szélén. A korabeli bizonyítékok mégis ezt igazolják. A millerizmus terjeszkedés és befolyás tekintetében valójában világméretű volt, - olyan messzire jutott el, mint bármely másik missziós mozgalom abban az időben. Vannak bizonyítékok. Észak-Amerikában, különösen a bostoni és montreali millerita kiadótól a második adventről szóló kiadások folyamatos áradatban jutottak el a föld távoli sarkaiba. 1842-ben Josiah Litch kijelentette, hogy teljesen függetlenül attól a nagy hangsúlytól, ami Nagy Britanniából és az Európai Kontinensről származott **(712)** a második advent tekintetében – amely behatolt Kis-Ázsiába, Afrikába és Ázsiába (különösen Indiába) – Észak-Amerika most még nagyobb szerepet játszott az advent terjesztésében. Itt következik az ő vallomása:

„Az elmúlt három évben, ebben a városban (Boston) lévő irodánkból az egész világon lévő összes angliai és amerikai misszióállomásra küldtünk második adventről szóló kiadványokat. Kínába, Burmába, Hindusztánba, Kelet-Indiába, Perzsiába, Egyiptomba, Palesztinába, Szíriába, Kis-Ázsiába, Görögországba, Konstantinápolyba, Afrikába, a Nyugat-Indiai szigetekre és a Csendes-óceáni szigetekre.”²⁵

Majd 1843 júliusában „a tenger szigeteire traktátok küldésének” tervére vonatkozó megjegyzésében a *Signs of the Times* jelentősegteljesen jelenti ki:

„Százazezérel küldtük ki az adventista kiadványokat, szétszórva az egész világra, a tenger szigeteire, a földgolyó összes missziós állomására. Szétszórták azokat az országokban és a tengereken, és a kikötőinkbe érkező tengerészek arról tanúskodnak, hogy Krisztus eljövetele a beszéd tárgya az egész világon.”²⁶

A montreali Dr. Richard Hutchinson által szerkesztett *Voice of Elijah (Illés hangja)* talán minden másik millerita folyóiratnál jobban el volt terjedve az Egyesült Királyságban. Ily módon fogadta el az üzenetet Thomas Playford az ausztráliai Adelaide-ben, és hirdette az óriási, gyéren lakott földrészen. Fenn maradt ránk a Playford által kiadott prédikációk egyik kötete, melyeket a második adventről tartott. Az idők jeleit hirdette, valamint a második eljövételről szóló példázatok, az éjféli kiáltást, és a Dániel 2. és 7. fejezet próféciait - az egymást követő birodalmakat, melyeket Isten eljövendő országa vált fel.²⁷ Tehát akárhol hangzott is el, az üzenet lényegében ugyanaz volt.

1843 novemberében Litch újabb jelentést ad a második advent örömhírének további terjedéséről, mely örömhír a világ végéig terjed, mint ahogy azt a prófécia előre megjövendölte. Azt állítja:

(713) „Az utóbbi néhány év alatt, (amerikaiak) folyamatos erőfeszítéseket tettek az Úr gyors eljövételében hívők, hogy ebben a kérdésben eljuttassák a világosságot az egész világnak. És minden lehetőséget felajánlottak, hogy a kiadványokat megküldjék a világon minden angol és amerikai hittérítőnek. E kiadványok eljutottak a föld mind a négy szélére és a tengerek különböző szigeteire.”²⁸

Litch azután beszámol az advent üzenet terjedéséről más országokban, különösen Norvégiában, amint azt a bevándorlók jelentették. Külön említi a Sandwich (Hawaiian) szigeteket.²⁹ És a hajók, melyek érintették a katolikus Chilét, a második eljövételre való félelmetes várakozást jelentették, még mélyen benn a szárazföldön is. Litch hozzáfűzi:

„Mr. Wardell, a mi informátorunk elmondta, hogy mélyen bent, az ország belső részében is megértették az üzenetet; és hogy az emberek a szárazföld belsejéből száz mérföldekről is összejöttek a városban rendezett alkalomra. Így terjesztette a New York-i SUN a világosságot a világon, és küldte el azt olyan területekre és helyekre, amelyeket mi el nem érhattünk.”³⁰

IX. A Millerita-mozgalom betör Nagy-Britanniába

Mint azt a III. kötetben le van írva, a XIX. század első évtizedeiben a millennium előtti advent támogatói meglepően sokan voltak Angliában, Skóciában, Írországon, ugyanúgy, mint Európában és Ázsiában. Ebben az összefüggésben elkerülhetetlenül Joseph Wolff-nak, mint az advent hit nagy világmisszionáriusának a neve tűnik fel a gondolatainkban. Ezer lelkes hirdette Nagy-Britanniában Krisztus közvetlen eljövételét, mind az elismert, mind a szakadár közösségekben,³¹ és sok egyházi kiválóság volt közöttük. Általában literalistáknak (szószerintieknek) nevezték őket a prófécia-értelmezésben. Az egyháznak a korábbi századokban, a millennium előtti

adventről vallott hitét elevenítették fel és azt hatalommal és eredményesen hirdették.

Az ezer év alatti próbaidő **(714)** és halandóság tekintetében a fogalmak furcsa keveréke, ugyanakkor a megdicsőülés és halhatatlanság is megtalálható közöttük. Ugyancsak éles nézetkülönbségek voltak a zsidó nemzet végső szerepéről, mind Krisztus visszajövetelével, mind Palesztinába való visszatérésükkel kapcsolatban az ezer év alatt. Litch találóan foglalja össze a helyzetet, ahogy az végül is kibontakozott a milleritákhoz való viszonyulásukban, Amerikában:

„1840-ben megkíséreltünk eszmecserét kezdeményezni az angliai literalisták és az amerikai adventisták között. De hamarosan rájöttünk, hogy oly kevés közösségünk van az ő judaizmusukkal, mint amilyen kevés közösségük van nekik a mi judaizmus ellenes felfogásunkkal, és így az eszmecsere megszakadt.”³²

Röviddel ez után történt, hogy ROBERT WINTER³³ születésénél fogva angol, hitvallása szerint ősi metodista, 1842 tavaszán amerikai tartózkodása alatt elfogadta az advent üzenetét. Ősszel visszatért Angliába, és hatékonyan hirdette az éjféli kiáltást, vagyis az advent közelségét.³⁴ Sokan csatlakoztak hozzá, lényegében millerita formában hirdették az advent üzenetét, különösen Frederich Gunner; Charles Dealtry, régebben New York-i; és W. C. Burgess.³⁵ Ideértve másokat is, mint pl. J. W. Bonham, Ernest Lloyd, Thomas Wilson és William Baker.

Ez a fejlemény határozottan a Miller-mozgalom angliai terjeszkedése volt. Az amerikai advent irodalmat nyomtatták újra, és széles körben terjesztették a Brit Szigetek „széltében-hosszában”. Két folyóiratot indítottak – a hetenként megjelenő *Second Advent Harbinger*-t Bristolban és Maidenheadban, **(715)** melyet Winter és Gunner szerkesztett, és a brit *Midnight Cry*-t, Liverpool-ban és Nottinghamban, melyet Dealtry szerkesztett. Irodalommal és igehirdetéssel minden megyébe behatoltak. Ezeket az összejöveleket nemcsak templomokban, kápolnáknban, termekben tartották, hanem piactereken és az utcákon is – gyakran ezer ember is összegyűjtött, hogy e szabadtéri összejöveleken részt vegyen.³⁶ Kb. 14 eredményes tábori összejövetelt tartottak Anglia különböző részein.

A *Second Advent Harbinger* I. kötet első száma 1844. március 19-én jelent meg, ennek és más advent kiadványnak összesen 150.000 példányát terjesztették el április 23-ig.³⁷ Tartalmuk mindenben hasonló volt a vezető amerikai újságokéhoz, igazából részben amerikai cikkek újranyomása és átírása volt. Közzétették Charles Fitch felhívását, „Fussatok ki belőle, én népem”. Az 1780. május 19-i napsötétedést és csillaghullást, mint az advent

előfutárait hirdették Angliában. Ugyancsak hangsúlyosan hirdették Dániel és Jelenések vázlatprófeciáinak értelmezéseit. Az amerikai „1843-as” táblázatot használták. Újranyomták Miller, Fitch, Fleming, Hervey jól ismert könyveit. A török jaj harsona 391 évének végét 1840 augusztusában jelölték meg, és az 1260 évet hasonló módon 538-tól 1798-ig számították.

X. Betör a napi sajtóhírekbe

A nottinghami *Review* 1844. május 3. és június 21. között hat háromhasábos, a maga nemében páratlan sorozatot, mint új riportot közöl Charles Deeltry és Edmund Micklewood ígehirdetéseiből, melyek alaposan felkavarták Nottingham városát. A tudósítás heti négy alkalommal nagy hallgatóság összegyűléséről ad jelentést. Nem volt ritkaság az 1.600-3.000 létszámú tömeg, és férőhely hiányában néha százával kellett elküldeni az embereket. Az eredmény 300 keresztkedő volt. A témák közé tartozott a zsidók **(716)** visszatérésének téveszméje, a két tanú, a pecsétek és a trombiták, a 2300 nap, a Római Birodalom bukása.³⁸ A szerző ezen ajánló szavakkal zárja a cikket:

„Nem kérünk bocsánatot, hogy ily hosszú jelentést adtunk a Szentírás prófeciáinak tantételeiről, melyeket a Barker-kapu Kápolnában hallottunk a két evangélistától (másutt már megneveztük őket). A zsúfolt terem eléggé bizonyítja az érdeklődést, és sok idő múlt el azóta, hogy hasonló tárgyú előadások ilyen nagy érdeklődést váltottak volna ki Nottingham-ban.”³⁹

A londoni *Christian Messenger and Reformer* egy tucat cikket közöl 1841-1844 között a millerita álláspontok mellett és ellen, idézve különböző millerita-ellenes amerikai értelmezőket, köztük Alexander Campbell-t, és meglehetősen pontossággal adták elő az alapvető millerita nézeteket. Az egyik brit író jelentősegteljesen állítja: „Mindnyájan lekötelezettjei leszünk Krisztusban Mr. Millernek, még ha az Úr nem is jön el 1843-ban - azért, mert megálljt parancsolt a Whitbyan-féle postmillennizmusnak, és Himes-ra, mint a vallásos sajtó „Napóleonjára” hivatkozott.”⁴⁰ Kövessük nyomon az egyik brit millerita próféciamagyarázatot, amely megalapozza a többit.

XI. Gunner - felsorakoztatja az utolsó idők bizonyítékait

FREDERICH GUNNER⁴¹ egyik előadása fogja szemléltetni azokat az álláspontokat, melyeket a prófeciákról tanítottak. Gunner írta a *Twelve Eassys on the Personal Reign of Christ* (Tizenkét értekezés Krisztus személyes uralkodásáról), előadva az ő magyarázatát. Rendíthetetlen premillennista – hitte, hogy a millennium együtt jár az igazak szószerinti feltámadásával az

elején és a gonoszokéval – vagyis az „alvó halottakéval” - a végén.⁴² Az ítélet végrehajtása a bűnösökön és a föld megtisztítása tűz által, mint Szodoma és Gomora esetében történt. Azután a szelídek öröklik a földet és Krisztus örökkévaló uralma tengertől tengerig terjed. Gunner végigköveti Dániel 2. nagy vázlatpróféciáját - a négy világbirodalommal, a negyedikkel a szokásosan megjegyzett tíz részre szakadt Rómával. E hatalmas eseményeket egyszerűen, mint történelmi tényeket írja le az öreg föld megjövendőlt pályafutásában. A „kő” Krisztus eljövendő országa.

Ugyanez a nagy felvázolás ismétlődik Dániel 7. fejezetében is – ugyanaz a négy hatalom, és ugyanúgy Róma felosztása a jelképes tíz szarvra, melyeket a pápai kis szarv követ, és közeleg az óra, mikor mindezeket megemésztí a Pál által megjövendőlt tűz. A 70 hét Artaxerxes Longimanus uralkodása idején Jeruzsálem újjáépítésére és helyreállítására kiadott parancsától a Messiás haláláig terjed. És a 2300 év ugyanezen időponttól kezdődik. Tehát a jövő „reménnyel teljes.” Az asszony pusztai tartózkodásának 1260 nap-éve az, amikor őt a pápaság üldözte. De az üldöző napjai meg vannak számlálva. Uralkodásának speciális időszaka megegyezik a Két Tanú zsákruhába öltözésével, és Dániel 7. fejezet három és fél idejével - Justiniánustól a francia forradalomig, vagyis 538-tól 1798-ig.

Az utolsó napok jelei sűrűsödnek körülöttünk. Noé napjai ismétlődnek meg, és a vég Pál által felsorolt előjeleit látjuk. A Péter által prédikált utolsó napok gúnyolódói körülöttünk vannak. Békét kiáltanak mindenhol. A bibliai és prófétikus tudás ismerete tisztán látható - „prófétikus nyelvtanok” szerkezetével, főként az általános és a prófétikus igazságokat bibliai tudással megvilágítva – világosan látható. Ősi hieroglifák megfejtése és a régészek leletei tanúskodnak mellettük. Az evangélium terjed az egész világon. Az evangélium hirdetéséhez szükséges anyagi eszközök – tudomány, fényképezés, távírás, gőznyomtatás és hasonlóak – rendelkezésre állnak. Valóban, a jelen kor haladása hangosan hirdeti, hogy beléptünk a „vég idejébe.” Az Emberfia nemsokára megjelenik.

(718) A pápaság tévtanításaival megváltoztatta a társadalom arculatát. A nap a jövendölés szerint 1780. május 19-én elsötétedett, és azt a benyomást keltette, hogy közeleg az ítélet napja; és a hold, „az éj Királynője” egyetértésben „nap Urával” megtagadta, hogy világítson, és ez is az idők jele volt. 1833. november 13-i csillaghullás is „biztos előfutára” a második adventnek. Mindezek Krisztus közeli visszatérésére figyelmeztetnek.”Mi” – mondja Gunner egy hatásos szólás szerint – „egy fennkölt és veszélyes magaslaton állunk, amely körül az idő óceánja hömpölyög.” Bár egy

átmeneti nyugalom van, de a vihar ereje hamarosan ki fog törni. A jelek egyre fenyegetőbbek lesznek. Jehova figyelmeztetést figyelmeztetés után küld. Tanácsát és ítéletét nap, mint nap semmibe veszi a világ, olvasatlanul és figyelmen kívül hagyják.⁴³ *Bánjátok meg bűneiteket!*

Ez volt Gunner józan üzenete Britanniában - lényegében azonos az amerikai üzenet hangoztatásával. Ugyanez volt párhuzamosan részben Németországban, Hollandiában, Skandináviában, Svájcban, de még Indiában is.⁴⁴

JEGYZETEK

1. Josiah Litch, *Prophetic Expositions*, I. kötet 167. o.
2. *Midnight Cry*, 1844. március 21. 282. o.
3. *Christian Herald and Journal*, 1839. november 28. 2, 3. o.
4. *I. m.* 1840. február 19. Megemlíti a William Lloyd Garrison, Charles Fitch és mások által vezetett Rabszolgatartás-ellenes Társaság találkozóját is.
5. *I. m.* 184. március 19. 2, 3. o.
6. *I. m.* 1840. szeptember 17. 1. o.
7. *I. m.* 1840. október 29. 2, 3. o.
8. Lásd: 31. o.
9. A következőkben láthatjuk, hogy a vezető felekezetek között hogyan voltak elosztva a kiemelkedő képességű lelkészek: a KERESZTÉNY gyülekezetben a Lowell-i Timothy Cole, a Haverhill-i Henry Plummer, a Portsmouth-i David Millar, a Portland-i L. D. Fleming, a Bedford-i Joseph Bates, a Boston-i Joshua Himes és a Maine-i James White volt. A BAPTISTÁKNÁL William Miller, Elon Galusha, N. N. Whiting, Calvin French és T. M. Preble voltak. A METHODISTÁKNÁL Josiah Litch, Apollos Hale, George Storrs, D. I. Robinson, Rich and Hutshinson, Cox és O. R. Crozier. A CONGREGATIONALISSTÁKNÁL Henry Jones és Sylvester Bliss; a PRESBITERIÁNUSOKNÁL Charles Fitch; és az EPISCOPALISOKNÁL Henry Dana Ward. A felsorolás még bővíthető.
10. JOSEPH MARSH (1863-ban halt meg) általában azonosult Rochesterrel, még kezdetben ő volt az elsők közül az egyik, aki a methodistáktól áttért a keresztény hitre. Ez a csoport, a baptistákhoz hasonló hitte az alámerítkezést; a metodistákhoz hasonlóan a Lélek vezetését; a congregationalistákhoz hasonló a gyülekezeti független kormányzást; a quakerekhez hasonlóan elítélték a „Tisztelendő” előnevet; és tiltakoztak a népszerű felekezetek tanítása és szokásai ellen. Nem voltak unitáriusok sem trinitáriusok, és maguk is megfontolták az apostoli szóhasználat helyreállítását. Marsh prédikátorgyerekként ismert volt, és New Yorktól Rochesterig az evangéliumot hirdetve tett egy zarándokutat. A Keresztény Könyv Társulat vezetője volt és a Christian Palladium szerkesztője a New York-i Union Mills-nél, mint lelkész is pásztortolta a Campbelli gyülekezetet.
11. *Christian Palladium*, 1841. március 15. 338. o.
12. *I. m.* 1842. december 15. 248-251. o.
13. *I. m.* 1843. március 1. 323. o.
14. *I. m.* 1843. március 1. 332. o.
15. *I. m.* 1843. március 15. 343-345. o.
16. *I. m.* 1843. április 15. 376. o.

17. *Midnight Cry*, 1843. július 6. 149. o; 1843. október 19. 73. o; 1843. november 2. 89, 94, 95. o.
18. *I. m.* 1844. augusztus 8. 30. o.
19. *I. m.* 1843. szeptember 21. 36, 37. o; 1844. június 13. 380, 381. o; 1844. június 27. 397, 398. o.
20. LUCY MARIA HERSEY STODDARD, Lewis Hersey unokahúga, az *Egy Kulcs az Időhöz* szerkesztője, a Massachusetts állambeli Worcester benszülőtte. Kora ifjúságában tért meg, 18 évesen úgy érezte, hogy Isten az evangélium nyilvános hirdetésére hívta el őt. Felmondta tanítói állását Worcesterben, és sikeresen lépett be a prédikálás munkájába - abban az időben rendkívül népszerűtlen hivatás volt ez nők számára – a New Hampshirei New Ipswichben. Kapcsolatban volt Sarah J. Paine-nel (a későbbi Dr. A. M. Higgins feleségével), aki Massachusetts-ben első nőként hirdette Krisztus közeli második eljövetelét, és sikeres lélekmentő volt.
21. I. C. Wellcome, idézet a műből, 305, 306. o; *Midnight Cry*, 1844. június 27. 400. o; 1844. augusztus 1. 24. o.
22. E. C. C(lemons), *Advent Message to the Daughters of Zion*, 1844. szeptember, 32, 33. o.
23. N. Hervey, *Prophecies of Christ's and Second Advent*, 12-39. o.
24. *I. m.* 50, 51. o. Ezt az írást lásd a *Prophetich Faith* II. és III. kötetében.
25. *Litch, Prophetic Exposition*, I. kötet 166, 167. o.
26. *Signs of Times*, 1843. július 19. 156. o. Ez magába foglalja Oroszországot, Joseph Marsh szerint a *Voice of Truth*-ban. 1845. július 16. 385. o.
27. Thomas Payford, *Discourses on the Second Advent of Jesus Christ*, 121-129. o.
28. *Signs of the Times*, 1843. november 15. 109. o.
29. *I. m.* 1843. október 4. 54, 55. o.
30. *I. m.* 1843. november 15. 109. o. (Nyilvánvalóan a *Sun* beszámolója a millerita hitről és reménységről.)
31. Lásd: *Prophetic Faith* III. kötet II. rész.
32. Litch, „Rise and Progress of Adventism,” *Advent Shield*, 1844. május, 22. o
33. ROBERT WINTER (c. 1817-1909) mialatt ebben az országban egy időre a Vermonti gyülekezet pásztora volt. Tagjai közül sokan hallották Millert az adventről és meggyőződtek. Azért, hogy kedveskedjen nekik, ő is elment meghallgatni Millert és hasonlóan ő is meggyőződött. A tagság szavazata rávilágított arra, hogy a többség hitt az advent üzenetben. Így az egész gyülekezet egy második advent gyülekezetre változott, mint Winter, az ő lelkészük. Vágyott arra, hogy újonnan megtalált hitét hazavigye, visszatért Angliába. Prédikációja először változó fogadtatással találkozott - és sok lehurrogás és zajongás fogadta, amikor elkezdett az utcákon prédikálni. Majd egy feltűnő pár, hallgatta őt egy szép kocsiból, és arra kérték, hogy prédikáljon az ő jómódú emberekből álló gyülekezetükben. Ezentúl prédikált mindenhol, csarnokban, gyülekezetekben, szabadtéri összejöveteleken. Több ezer ember mondta el, hogy általa keresztkedett meg. A csalódás után kénytelen volt helyről-helyre menekülni a tömegszellem miatt, végül visszatért Amerikába. Egy elkeseredett időszak után, később csatlakozott a szombatünneplő adventistákhoz.
34. Lásd: *Signs of the Times*, 1843. február 1. 158. o; 1843. november 15. 110. o.
35. Számos Burgess brossúráját megőriztek – *Evidence From Scripture and History, and the Signs of the Present Times, of the Speedy Personal Coming of Christ; The Seven Last Vials; A Discourse on the „Kingdom of God”; The Parable of the Ten Virgins and the Midnight Cry*.
36. I. C. Wellcome, idézet a műből, 536. o.
37. *Second Advent Harbinger*, 1844. április 23. 46. o.

38. *Midnight Cry*, 1844. november 28. 170. o.
39. Nottingham *Review*, 1844. május 17. 8. o. Két előzetes újranyomás van Josiah Litch magyarázatából az idők jeleiről és az 1843-as vázlatpróféciáról. A szerkesztő megjegyzése így hangzik: „Az Egyesült Államokban ez a téma izgalmas érdeklődést jelent, ezért bocsánatkérésünket (ha bocsánatkérésre szükség van) közzétesszük a Review-ban, a mi transzatlanti barátaink nézeteire való tekintettel.” (I. m. 1843. augusztus 11. 6. o.)
40. Ismeretlen életrajzi dátum.
41. F. Gunnar, *Twelve Essays on the Personal Reign of Christ*, 5. o.
42. *12 Tanulmányon* alapult, 101-121. o.
43. Lásd: *Prophetic Faith* III. kötet; vö: *Signs of the Times*, 1843. július 19. 156. o.